

DE ONTWIKKELING VAN DEN BOSCHBOUW IN N.O.I. VANAF 1900

door

Dr. H. TEN OEVER.

(Vervolg).

Mag thans het aanleggen van z.g. wildhoutcultures op zichzelf als een opgelost vraagstuk worden beschouwd, nog niet geheel zeker is men van de meest juiste wijze van menging der verschillende boomsoorten.

Waar het oorspronkelijke wildhoutbosch zeer heterogeen van samenstelling is, wil men eensdeels trachten een cultuur-associatie te bereiken, welke dezelfde hydrologische functies kan verrichten als het oorspronkelijke bosch. En daarnaast wordt gestreefd naar een zoo hoog mogelijk procent waardevolle productie-houtsoorten. Is om dit laatste te bereiken enkelstandige of groeps-gewijze menging te verkiezen? is vooral ook hier een nog niet opgelost vraagstuk.

Naast de t.v. bedoelde ontwikkeling der eigenlijke wildhoutcultures dient als belangrijke prestatie op cultuurgebied de aanleg van caoutchouc-aanplantingen door den Dienst van het Boschwezen in N.I. te worden genoemd. Sedert het begin dezer eeuw werden duizenden ha *Ficus elastica* en Hevea braziliensis door het Boschwezen aangelegd; uit deze aanplantingen is het tegenwoordige Lands Caoutchoucbedrijf voortgekomen.

Een verdere vermeldingswaardige prestatie van het Boschwezen van den laatsten tijd vormt de aanleg van eenige honderden ha's *Pinus* aanplant, (voornamelijk *Pinus Merkusii*) ter Sumatra's Oostkust. Vooral de aaneengesloten aanplant bij Aek Na Oeli in het hoogland van Simaloengoen, welke thans naar ik meen reeds 1400 ha groot is, belooft veel voor de toekomst met het oog op terpentijn-productie.

Tenslotte mag niet onvermeld blijven de cultiveering van bepaalde terreinen binnen het djati-gebied, welke voor den djati niet geschikt bleken, met andere boomsoorten. Met name heeft de aanplant van Mahonie en Sono (*Dalbergia* en *Pterocarpus* soorten) beteekenis gekregen. In den laatsten tijd trekt ook *Eucalyptus alba* voor de cultiveering van deze allerslechtste gronden binnen het djatiboschgebied de aandacht. Het laatste is eveneens het geval t.o. van de goedgeslaagde pogingen ter bevordering van de sandal (*Santalum album*) cultuur in Midden- en O.-Java.

Een enkel cijfer moge tenslotte aanduiden welken omvang

in het bijzonder het cultuurbedrijf bij het Boschwezen in N.I. heeft gekregen. In 1931 (het laatstverschenen Jaarverslag is van dat jaar) werden op Java en Madoera aangelegd :

9376 ha djaticultuur
3273 „ wildhoutcultuur

12649 ha te zamen.

Einde 1931 waren aanwezig
± 300000 ha djati-aanplant
76700 „ wildhout-aanplant

Stelt men hiernaast de aanleg in 1900 ad 3801 ha djati- en 1404 wildhoutaanplant dan blijkt duidelijk de toename van den cultuurarbeid.

2. DUNNING.

Het spreekt vanzelf, dat tegen het einde der vorige eeuw, toen reeds duizenden ha's djaticultuur volgens de Buurman'sche methode waren aangelegd, zich de behoefte aan uitdunning dier plantsoenen deed gevoelen. Minder begrijpelijk is het, dat men in den aanvang slechts angstvallig tot dezen verplegingsmaatregel meende te mogen overgaan. Juist tijdens mijn aankomst in Indië werden dienstvoorschriften betreffende de uitdunning van djaticultures uitgevaardigd. De grootste voorzichtigheid werd voorgeschreven, zelfs werd bepaald, dat de houtvesters persoonlijk de dunningen moesten uitvoeren, terwijl straffen werden bedreigd bij onvoorzichtige uitvoering dier dunningen. Dat in normale gevallen bij de snelle jeugdontwikkeling van den djati een ingrijpende sterke dunning op haar plaats is, valt bijna a priori aan te nemen. Dit bleek ook spoedig uit het inmiddels door de Boschinrichting (Bruinsma) aangezette en later door het inmiddels ingestelde Boschbouwproefstation (met name door Beekman) voortgezette dunnings- annex bijgroei-onderzoek. Toen ook betreffende de uitvoering der dunningen soepeler opvattingen begonnen door te dringen nam het dunningsbedrijf spoedig een grooten omvang aan. Hierbij valt op te merken, dat het dunningsbedrijf van den aanvang af een gunstig finantieël resultaat heeft afgeleverd, hetgeen ontegenzeggelijk stimuleerend op de ontwikkeling van dit belangrijke onderdeel van het Indische boschbedrijf heeft gewerkt. Een enkel cijfer moge dit verduidelijken ; in 1931 (laatstverschenen jaarverslag) werden ± 39500 ha djati-aanplant uitgedund tegen slechts ongeveer 5000 ha in 1900.

Het vorenstaande wil echter nog niet zeggen, dat het vraagstuk van de meest geëigende dunningswijze voor de djati-cultures reeds is opgelost. Heeft men bij het dunningsonderzoek in hoofdzaak de stamklassen-indeeling van K r a f t

gevolgd en daarnaast een drietal sterkten van ingrijpen onderscheiden (zwak, matig, sterk) in den laatsten tijd worden meer individueele methoden voorgestaan, welke zich aanpassen aan de concrete verhoudingen, welke men in de djati-culturen aantreft. Zonder hierop dieper in te gaan moge genoemd worden de studie van Dr. Hart: „Stamtal en Dunning”, waarin de schrijver een methode aanbeveelt door hem „hoogte-stamtaldunning” genoemd, waarbij wordt uitgegaan van het stamtal als basis voor de regeling der dunning, terwijl voor de bepaling van de sterkte van het ingrijpen de opperhoogte als maatstaf wordt genomen. Bij de keuze der stammen, welke over moeten blijven, worden steeds de boomen met den besten stamvorm gekozen. Aldus komt men in de praktijk tot het uitzoeken van voorloopige keurboomen, hetgeen n.h.v. wel in overeenstemming is met de normale groeiwijze van den djati.

Een enkel woord nog over de dunning in de wildhoutcultures. Het spreekt vanzelf, dat vooral in de gemengde cultures het dunningsprobleem verre van eenvoudig is. Men zal moeten werken op een groeibevordering van de meest waardevolle boomsoorten, doch daarnaast voorzichtig moeten zijn teneinde bodemverwildering te voorkomen.

Voor ongemengde wildhoutcultures meent Dr. Hart de t.v. geschetste hoogte-stamtaldunning te kunnen aanbevelen.

Dat intusschen ook voor de wildhoutcultures het dunningsbedrijf van beteekenis begint te worden, blijkt uit het aantal van ruim 2600 ha, dat in 1931 werd gedund.

3. EXPLOITATIE.

De exploitatie, met name die der djatibosschen heeft steeds de meeste aandacht getrokken en dit zoowel wat de wijze van opwerking van het hout als wat de vervreemding van het product betreft.

In den laatsten tijd trekt ook de exploitatie der overige bosschen, met name van die in de Buitengewesten, de aandacht.

Ten tijde van mijn komst in Indië was de opwerking van het hout in bekapt vorm overheerschend, terwijl de vervreemding plaats vond op stam in den vorm van grootere of kleinere leegkapperceelen, welke bij inschrijving (soms ook ondershands) aan den meestbiedende werden afgestaan. Soms gold de inschrijving een bedrag ineens voor al het hout, soms ook een bedrag per m³ verkregen houtmassa.

Men noemde deze vervreemdingswijze „exploitatie door tusschenkomst van aannemers”.

Daarnaast vond op beperkte wijze vervreemding van door het Boschwezen in eigen beheer gekapt hout plaats en wel hetzij in het openbaar, hetzij onderhands. Dit heette „exploitatie

tatie in eigen beheer"; wettelijk als regel voorgeschreven was deze vervreemdingswijze in de „houtvesterijen", welke sinds 1897 werden ingericht. „Exploitatie door tusschenkomst van aannemers" was regel in de van ouds bestaande „boschdistricten".

Ik mag als bekend veronderstellen, dat de geleidelijke overgang van de eerstgenoemde vervreemdingswijze naar de exploitatie in eigen beheer één lange strijd heeft gevormd welke, vooral dank zij de door Br u i n s m a begonnen inrichting van houtvesterijen, thans zoo goed als beëindigd is.

Daarnaast ontstond echter een thans nog niet uitgevochten strijd over de wijze, waarop de door het Boschwezen in eigen beheer gekapte houtwerken het best dienden te worden vervreemd. Hier botsen de belangen van den vanouds bestaanden houthandel, van de grootere en kleinere consumenten en die van het Boschwezen in engeren zin tegen elkander, om nog te zwijgen van de verschillende vormen van houthandel (groothandel, kleinhandel, enz.) Wie de uitvoerige verslagen der Volksraadszittingen van de laatste jaren in „Tectona" heeft gevolgd, zal beseffen dat wij nog ver verwijderd zijn van het desideratum: „Het Boschwezen baas in eigen huis". Men spreekt terzake van de vervreemdingswijze van het djatihout wel eens van den 80-jarigen oorlog van het Boschwezen en waarlijk vóórdat de strijd ten volle zal zijn uitgestreden, zal wellicht een dergelijk tijdvak zijn verstreken.

Te voren deelde ik reeds mede, dat indertijd het djatihout als regel in het bosch werd bekapt. Wanneer men een aankap in die dagen bezichtigde, kon men zich niet onttrekken aan den indruk hier een wijze van aankap te zien, welke in vroeger tijden door bekwame timmerlieden aan de Inheemsche bevolking was geleerd. Ongetwijfeld ging zij gepaard met een groot houtverlies doch bij de gebrekkige verkeers-toestanden in den ouden tijd moest men er wel toe komen het hout in zoo volwaardig mogelijken toestand in het bosch te bewerken. Hieraan moet n. h. v. in hoofdzaak ook het z.g. „ringen" der djatiboomen worden toegeschreven, welke bewerking 2 jaar vóór den kap wordt toegepast. In vroeger jaren was men in hoofdzaak op transport te water aangewezen; het luchtdroog geworden hout viel gemakkelijk te vlotten.

Toen de vervoersmogelijkheden verbeterden en het voeren van den aankap in eigen beheer een meer persoonlijke bemoeienis door de ambtenaren van het Boschwezen met den aankap mogelijk maakte nam geleidelijk de overtuiging toe, dat het djatihout in meer onbekapten vorm diende te worden opgewerkt teneinde het houtverlies te beperken.

In verband hiermede nam het z.g. rondhoutprocent, met name sinds 1907, geleidelijk toe.

Ook ten deze is echter nog geen definitief resultaat be-

reikt. Tegenover de voorstanders van opwerking van het djatihout in weliswaar ruweren doch in ieder geval bekapt vorm, staan degenen, die de stammen in zoo weinig mogelijk bekapt vorm willen opwerken, teneinde ze daarna in zagerijen te verwerken.

En daarnaast staat weer de vraag of deze zagerijen door het Boschwezen in eigen beheer dan wel door particulieren dienen te worden gedreven.

Al deze strijdpunten zijn in de laatste jaren nog aanmerkelijk toegespitst in verband met den vooral in Indië zoo sterk gevoelden malaise-toestand. Nog onlangs heeft men kunnen lezen, dat de begroting van den Dienst van het Boschwezen voor 1935 met eenige, tonnen gouds werd besnoeid. Dit beteekent in feite een opheffing van de in de laatste jaren tot stand gekomen verkoopsorganisatie van het Djatibedrijf van het Boschwezen, alsmede van de verzaging in eigen beheer door dien Diensttak. In den vervolge zal dus als regel gelden: „aankap door het Boschwezen, vervreemding slechts in het groot door dien Dienst; eigenlijke verhandeling en veredeling (verzaging) door den Houthandel.

Of deze regeling de einduitslag van voorbedoelden strijd zal blijken, zal de toekomst moeten leeren.

Geheel anders dan bij den aankap in de djatibosschen is het verloop van de exploitatie der wildhoutbosschen op Java en Madoera geweest.

Deze toch is voor zoover de in stand te houden bosschen betreft van den aanvang af nagenoeg uitsluitend door het Boschwezen in eigen beheer gevoerd.

Daarnaast vond weliswaar steeds een belangrijke verkoop op stam plaats, doch deze betrof meer in het bijzonder de niet in stand te houden bosschen (afstand in huur of erfpacht; ontginning door de Inheemsche bevolking enz.) Van een eigenlijke controversale tusschen Boschwezen en particuliere ondernemers kan hier niet of slechts zelden worden gesproken. Overigens noopten de terreingesteldheid en de afvoermoeilijkheden in deze wildhoutbosschen tot een nagenoeg uitsluitende bekapping dan wel verzaging der stammen in het bosch.

Wederom anders is de toestand in de Buitengewesten.

Tengevolge van de zeer uitgebreide ambtsressorten en de daaruit noodgedwongen volgende extensieve beheersbemoeyenis en van de in den regel geringe bevolkingsdichtheid, in verband waarmee de exploitatie der bosschen vooral op export moest worden gericht, treft men hier nagenoeg uitsluitend een verkoop op stam, dus een exploitatie door tusschenkomst van particulieren aan. Met name heeft zich hier den exploitatievorm der z.g. „panglong” concessies ontwikkeld, door Chineezzen gedreven aankappen, vooral bedoeld als exportbedrijf ter voorziening van de houtmarkt te Singa-

pore. Deze oorspronkelijk extensief begonnen bedrijven werken thans vrij intensief; men treft b.v. bij vele reeds railbaantransport aan, terwijl het hout in ruwen vorm aan de Singapore'sche zagerijen wordt geleverd.

Ter schetsing van den omvang, welke de aankap in de N. I. bosschen heeft genomen moge een enkel cijfer worden gegeven.

In 1931 werden gekapt:

Op Java en Madoera:

a. djatihout 355.000 m³ th. en 965.000 sm brh.¹⁾

b. wildhout 27.000 m³ th. en 180.000 sm brh.

In de Buiten-

gewesten 695.00 m³ th. en 882.000 sm brh.²⁾

Samen 1.077.000 m³ th. en 2.027.00 sm brh.

Plaatsst men hiernaast de aankap van djatihout in 1900 ad tz. 124.000 m³ timmer- en ± 320.000 sm brandhout, dan blijkt ook hier de sterke ontwikkeling van het boschbedrijf sinds het begin dezer eeuw.

(Wordt vervolgd).

¹⁾ Waarvan 344.000 m³ en 922.000 sm. in eigen beheer.

²⁾ Waarvan 260.000 m³ en 123.000 sm. uit de panglongs.